

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 7.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне друштине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЕРМЕТЕ ЗАКОНИ.

Тек је три године томе, од како Талијанци сматрају Законија својим највећим глумцем.

Слава његова родила се, тако рећи, преко ноћ.

О њему се на једанпут стала причати чудеса: дизали су га над самом Дузом, а Салвини и Роси морадоше у закутак испред његове славе.

Позоришној публици у Бечу познат је Закони од онда, кад је пре кратког времена излазио у „Карловом позоришту“ на позорницу.

Бечке новине, без разлике, биле су тада пуне славе и хвале о том уметнику.

Кад је дошао у Беч, мало је коме познато било име Законијево, а одмах други дан говорио је о њему цео Беч.

Кад је довршио своје гостовање, публика не хтеде ићи из позоришта: женски свет махао је својим цешним махрамама, које су мокре биле од суза а мушкарци махали су шепирима. Сваки ти је то хтео да гледа и гледа миле плаве очи Законијеве.

Од оно доба, од како је Дуза гостовала у Бечу, није ни један уметник изазвао игром својом тако одушевљење као Закони.

То је био готов „делиријум“, као што то рече познати критичар Херман Бар.

Закони је мален човек, донекле чак и неспретан. Није ни леп ни елегантан. Са свим обичан Талијанац. Кратке ноге носе добра јунака. Из очију му сева само доброта и благост. Глас му није јако мелодичан, готово монотон, а у страсним моментима нешто таман и крут.

У први мах не бисмо могли ни помислити, да се у таквом телу може скривати

такав велик дух. Кад се сетимо монументалне појаве Томаса Салвинија, па његовог мелодичног, сонорног звучног гласа, којим још и данас, у својој шездесет осмој години може да занесе публику на све стране, света: онда нам се чине велики успеси Законијеви, феноменом људске противности. Ако је Салвини још и данас сунце талијанског неба: Законијева млада слава доказује, да светлост није монопол јединог сунца.

Кад Закони почне глумити: говоре му уста и прсти, говоре му колена, као да му цело тело има сто језика.

Из њега почну врцати електричне искрице, па се у позоришту стану трести и знаоци и игноранти, и критичари и мудри, начитани естетици и најивни некњижевници.

Све то оживи!

Хладно Законијево лице отвори се и сваки унутарњи покрет му налази у његовој мимици права израза. Ако се и чини, да му тромо тело за време целе игре мирује: у толико су му живље руке и ноге. По гдекоји пут учини ти се, као да му нога руци и рука нози нешто шапће. Сваки прст на руци му казује шта мисли, а мишице му развезују читаву дебату са живцима.

Закони прта мишићима својима. виче, прети, смеје се и прислушкује. Његови прсти умеју да моле, да се жале, да оптужују и ослобађају од оптужбе и увек ти се чини као да гледаш њихов бол и срдњу, како тресу руком и надлактицом.

Његове руке и ноге говоре тако речито, да одговарају, док му још партнер говори, нервозношћу колена, трзањем, поклецавањем, а речи, које том приликом из-

говара, као да су последњи одјек тог одговора му.

Пошто, дакле, оставља органима својима да говоре, како још нисмо слушали да се говори на позорници: долази до ефеката,

(Наставиће се).

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Лена Галатеја. Комична митолошка опера у једном чину, написао Поли Ханрион, музика од Фр. пл. Супеа. Султана Цијукова у натписној улози као гошћа. — Пре тога први пут: „Бангалоз“, шаљива игра у два чина, по хуморесци В. Ставенова написао Милан Св. Николајевић).

На други дан Духова отворише опет једаред позориште Дувђерскога и за српску реч. Ко је у последње време по нашим листовима пратио оне позоришне белешке о кретању и раду нашег новосадског позоришта, о земунско-београдским ваизменичним уметничким теферицима, о Вели Нигриновој у Земуну, о Добрини-вићу и Марковићу у Београду и о Султани Цијуковој и cis и trans, могао се надати да Нови Сад не ће остати ван топомета те уметничке гериље. Комешаји са Савина ушћа „разбацисше свој ток“ те загљусуше и амо до овог нашег малог Вавилона на догледу двадесетом веку, до тог нашег Вавилона, што се баш својски унео, да у тикву сатера Вавилон деветнаестог века заједно са његовим Жаком Офенбахом и Александром Шарлом Лекоком. Памтим још као ђаче, са каквом је помпом и парадом Офенбахова „La belle Hélène“ славила свој улаз у наш, тада још недовршени, солидни, мирни те и стидљиви Нови Сад. Па кад „ревном културтрегеру“ Ремају пође за руком те бурлеска оперета крај све своје огавне тривијалности и вулгарности умеде себи да свије гнездо и онде, где се најмање могла надати и оном „мила госта за три дана доста“, нађе се на сваки прст по један неустрашив пилот, који вешто умеде да се промигољи кроз узане хриди конвенцијалног декорума и децентности. За бесмисленом и предетивастом пародијом о лепој спартанској пре-

који се не дају описати пером. Слушаоци и гледаоци савијају се и превијају пред његовом величином, те се једва усуђују и дисати, а кад оде с позорнице: сви вичу и деру се као поплашене звери.

љубници дође назорце и „Orphée aux enfers“ и „La Grande Duchesse de Gérolstein“ и „La Princesse de Trebisonde“ и „Barbe-Bleue“ и ако има још која Офенбахијада, а за њима онда потеже читава војска, којој на чело стадоше Супе, Лекок, Штраус, Милекер, Целер и остали са лепом до душе музикално-комичном инвенцијом, али и са плитком есенцијом. Па да видите, војсковође те онако à la Ханибал, Александар Македонски и Наполеон продреше камо у први мах и не помислише. Из Офенбахових оних старих „Les Bouffes Parisiens“ опкорачисше ти они многу и многу позорницу на свем континенту па сво већ и бечка дворска опера без и најмање гриже савести отвара широм врата Штраусову „Слепом мишу“ а ни будимпештанска се краљевска опера не устручава примити стално у репертоар Лекокову „La fille de Madame Angot“. Што је честити Шарл Гуно на почетку шездесетих година са својим не толико и несолидним „Phlémon et Baucis“ узалуд покушао, што такав музички див не могаше да протури, то пигмејима сјајно пође за рукм. Да Доницети и Халеви знају, шта су и кога су, онај у Супеу а овај у Лекоку, васпитали и на ноге дигли, не знам. би ли им кости у земљи баш остале са свим на миру.

Па кад најсолиднији заводи, као што је за цело бечка дворска и будимпештанска краљевска опера, не зазреше од несолидних експеримената, кад и хрватски Загреб покуша те се и захука, кад српски Београд не заостаде и кад му не би зазор, што да српска трећина Новог Сада буде päpstlicher als der Papst, кад су оне друге две трећине и онако већ одавна отишле „за духом времена“?! То се свакако имало на уму, кад се Супеова „Лена Галатеја“, не знам чега ради унапређена у аванману до „комичне

митолошке опере“^{*)} довела амо, да је и овде мало „проструји живот“. За материјални је успех гарантовало искуство са толиким и толиким туђинским дружинама, које је свагда из невоље извукла по која бурлеска, за морални пак успех ваљало је да копље ломи лепо име и лепо глас Султане Цијукве. Па видело се на делу, да комбинација наше позоришне управе није била саграђена на песку. Кућа је била распродана а свет је — бар тако се каже — освојен и занесен био „Лепом Галатејом“. Е па онда ко ту да се вађе да жали антику митологију? Нека је сву измрцваре, нека јој не оставе кост на кости, само ако њена штета носи користи позоришној благајни. Кад се после уздаје Шекспиров „Отело“ пред празним клупама, ни по јада! Наћи ће се тада на белези опет какав Poly Henrion, какав фамозни господин Leopold Kohl von Kohlenegg па ако му се баш не усвиди антика скаска о Миди с магарећим ушима, шат онда из Вукових народних приповедака извади тридесет-девету те цара Тројана с козјим ушима понуди славо- и тантијемољубиву којем љубимцу часне госпође Музике.

Alles hascht heutzutage nach Modernität! рече ту пре неко. А покојни Супе није са собом повео у гроб свој модернитет. Оставио га је у аманет „Лепој Галатеји“ са њене тридесет и две године — не знам да ли се е у уметности као у рату године рачунају двоструко — па „Фативици“ па „Бокачу“ а тај модернитет уме у свако доба у пристојној даљини, у запећку да задржи, рецимо само примера ради, Лорцингова „Цара дувђерина“, чија би Марија исто тако, ако не и више, могла дати Султани Цијуковој прилике, да покаже, шта уме; чији би марки Шатонеф Марковићу из грла измамио по које снажно високо а и чији би написни јунак нашем Добриновићу слободно могао поверити своју ову лепу цареву песму. Али скромни добри Лорцинг вије — у моди. Нема у њега „хепа“, нема „пластике“, нема — безочне глупости.

Жао би ми било, ако би ме поштована гошћа наша криво разумела те схватила, као да њу кривим, што нам на српској позорници у невреме искрсну Супеова „Лепа Галатеја“. Жао би ми било, ако би неисплативи Добриновић и милогласи Марковић помислили, да им не-

ценим дар и вољу. Та баш се њих ради и изгубих у горњим рефлексјама, не бих ли им доказао, како су овакви задаци њих недостојни и како би њих троје пристали у хонетније друштво, но што је та Галатеја, тај Мида и тај Пигмалијон. Савршено лепо лик Султане Цијукве, класични обриси њена ванредно изразита лица, њени племенити покрети, пуни мере и нежности, њен умиљати, веома добро ишколовани, у свим регистрима лепо изједначени, ма и не опсежни глас, њено непрекорно фразирање и самосвесно сигурно владање гласом — све то упућује Султану Цијукову у цветне перивоје чисте идејалне појезије а пародистика ће наћи већ себи свештеница, које ће њој бити добре, ма не имале ни четвртину тога, што се све стекло у Султани Цијуковој.

Пре „Лепе Галатеје“ прешла је први пут преко овдашње позорнице шаљива игра, коју је по хуморесци Бернхарда (дакле никако „В“, као што стоји у позоришној објави) Ставенова написао Милан Св. Николајевић, наденувши јој мало презвучно име „Бангалоз“. Управо се ове године навршила два деценија, како је Милан Св. Николајевић као Милан Светозарев развио чисто грозничаву радњу у хумористички. Ено је н. пр. „Јавор“ године 1877. донео из његова пера до неких седам шаљивих слика. Од онога времена не сећам се да сам се сретом с њим у књижевности у опште. Из које перијоде датира овај „Бангалоз“, не знам, али бих по свему рекао, да је постаријег датума. Биће да је рођен био под утецајем успеха „Социјалних демократа“, које је по Гиритовој новели драмски обрадио Милан Савић. Сећам се, да сам и сам у оно време био нагао да узберем листак ловора са венца вештих прерађивача за позориште. Мени је на жртву пала била нека Велерова новела „Наш Бура“, но — хвала сад и свагда господину Тони Хаџићу! — код мене је остало само на покушају, управо поднесају. Тако је то угодан осећај, кад човек после скоро двадесет година види, да се — не мора кајати. Ако се пак ја варам те је „Бангалоз“ новијег датума, онда остаје отворено питање, да ли човек има разлога кајати се, ако је двадесет година паузирао. За то за сад још немам примера из своје праксе. Г.

^{*)} Тако је крстио сам писац то музичко дело своје. На првом листу партитуре стоји наштампано: „Die schöne Galathe, komisch-mythologische Oper in einem Act, von Poly Henrion. Musik von Franz von Suppé. Wien 1865. Im Selbst-Verlag des Verfassers.“

